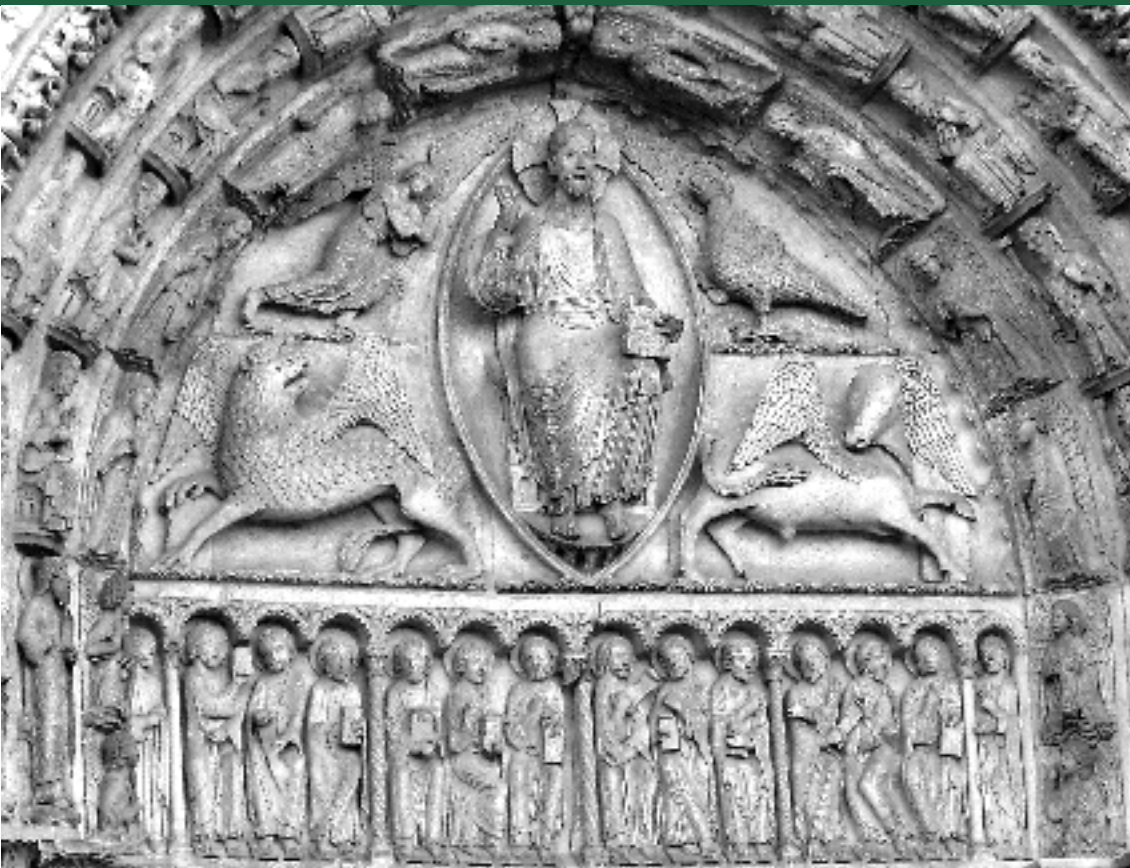

In beweging

kwartaalblad van de Christengemeenschap
Advent 2006

Het evangelie

In beweging

kwartaalblad van de Christengemeenschap
11e jaargang nr. 1, Advent 2006

Inhoud van dit nummer

Van de redactie 1
Ik komt er aan 1
Thema: Het evangelie 2
De twaalf apostelen V 11
Het evangelie in de Kerstnacht 15
Bestuur en instellingen 21
Berichten uit de gemeenten 23
Jongeren 27
Allerlei 29
Boeken 30
Internationaal 31
Aankondigingen 33
De gemeenten en hun geestelijken 35
Gestorvenen 36

Redactie

Bastiaan Baan, Jolanda van Dam,
Marianne de Nooij

Redactie-adres

In beweging, p/a mw. J. van Dam,
Putterweg 64, 3851 GE Ermelo
tel. 0341-550606
e-mail: inbeweging@unica4.nl
Ook voor inlichtingen over abonnementen

Financiën en advertenties

Jos van Damme, tel. 0318-416079
e-mail: josvandamme@chello.nl

Druk

Drukkerij De Appelbloesem Pers, Amsterdam

Kopijdata:

Paasnummer: 15 februari 2007
Pinksternummer: 15 april 2007
Kopij graag aanleveren per e-mail
(inbeweging@unica4.nl) of op diskette
(Word of Wordperfect), voorzien van
correspondentieadres en telefoonnummer.
De redactie behoudt zich het recht voor
ingezonden kopij in te korten of niet te
plaatsen.

Illustratie omslag:

Relief 'Christus met de vier evangelisten', Timpaan westportaal Kathedraal van Chartres

De Christengemeenschap
in Nederland en België
Adressen (geen postadres)
en tijden van diensten

M=mensenwijdingsdienst, K=Zondagsdienst voor de
kinderen, Info: gezien onregelmatigheid navraag nodig.

Alkmaar, Oude Kanaaldijk 9, 072-5613144, bgg 0229-
242121, M zo 10, do 10 (info), K zo 9 (info)

Amsterdam, A.J. Ernststraat 869, 020-6420769
M zo 10, di 7, wo 8, do 9, za 9, K zo 9.30 (info)

Antwerpen, H. Consciencelaan 107, Mortsels, 03-8305860
M zo 10, wo 7, do 10 (info), vr 9.30, K zo 9.15 (info)

Arnhem, Brugstraat 5, 026-4433953
M zo 10 (info), do 9.30 (info), K zo 9.30 (info)

Den Haag, Groot Hertoginnelaan 2, 070-3634898
M zo 10.15, wo 10, do 8, vr 10.30 (info),
K zo 9.30

Driebergen, Rijsenburgselaan 2a, 0343-531685
M zo 10.30, do 9.30, K zo 10

Eindhoven, Dorpstraat 122, Veldhoven, 040-2451134
M zo 10.45, wo 9.30, vr 9.30 (info), K zo 10 (info)

Het Gooi, Leeuwenlaan 40, 's-Graveland 035-6935774
M zo 10 (info), K zo 9.30 (info)

Groningen, Lauwersstraat 3, 0592-347059
M zo. 10.30 (info), do 10 (info), K zo 10 (info)

Leeuwarden, Droevendal 9, 058-2151708
M zo 10.15 (info), do 9.15 (info), K zo 9.45 (info)

Leiden, Vestestraat 39-49, 071-5121459
M zo 10.30 (info), za 10.30 (info), K zo 10 (info)

Meppel, Catharinastraat 44, 0522-259020
M zo 10.15 (info), K zo 9.45 (info)

Middelburg, Lange Noordstraat 62, 0118-591628
M zo 10 (info), K zo 9.15 (info)

Rotterdam, Lumeysstraat 33, 010-4662586
M zo 10.30, di 9.30, wo 9.30, vr 7.30, K zo 10

West-Brabant, Minckelersstraat 27, Breda, 076-5656025
M za 9.30 (info)

Zeist, van Tetslaan 4, 030-6913868, bgg 6921173
M zo 10.30, wo 9, vr 10 (info), za. 9, K zo 9.45

Zutphen, Badhuisweg 27, 0575-541288, bgg 0575-
528875 M zo 10.30 (info), do 9.15 (info), za 9 (info)
K zo 10 (info)

Landelijk secretariaat: 070-3451506

Groot Hertoginnelaan 4, 2517 EG Den Haag
E-mail: secretariaat@christengemeenschap.nl
Website: www.christengemeenschap.nl

Van de redactie

Met dit nummer van In beweging begint een nieuwe reeks artikelen, die verband houden met de vier delen van de mensenwijdingsdienst. Dat lijkt op een herhaling van zetten: in de tweede jaargang van In beweging, in 1998, volgden we deze reeks al eens eerder. Maar terwijl we ons toen aan de tekst en de volgorde van de mensenwijdingsdienst hielden, wilden we het thema nu uitdiepen en uitbreiden. Zo gaat dit eerste themanummer over het evangelie in de ruimste zin van het woord: de inspiratiebronnen, het lezen en bespreken van evangelie-inhouden, het evangelie in de kunst en in de eigen studie en meditatie. Wij hopen met deze werkwijze door het jaar heen met andere ogen naar schijnbaar bekende thema's te leren kijken! Naast deze nieuwe themareeks vindt u in dit nummer ook een nieuwe rubriek van en voor jongeren.

Bastiaan Baan

Ik komt er aan

Rond zijn derde jaar kwam mijn peetzoon zo nu en dan bij ons thuis en wanneer ik terugdenk aan die tijd, dan hoor ik hoe mijn vrouw hem riep en hoe zijn heldere stemmetje uit een van de bovenkamers antwoordde: 'Ik komt er aan'. Dat klonk niet gehaast of geëmotioneerd maar had een voorname nadrukkelijkheid; elk van de vier woorden stond er. Toen hij veertien was logeerde ik bij de familie ter gelegenheid van de jeugdwijding. Er bleef naast de plechtigheden nog tijd voor wereldser zaken en zo ontdekten wij dat we beiden graag tafeltennis speelden; hij zelfs in een echte club. De tafel was in de tuin snel opgezet en we gingen 'aan de slag'. Dat vereiste van de peetoom aanvankelijk de nodige concentratie en gewenning, maar toen het batje eenmaal goed in de hand lag en de balletjes daarheen sprongen waar ze moesten wezen, kortom, toen de hand het min of meer vanzelf ging doen, kregen hoofd en hart de ruimte. En jawel, het hoofd vroeg zich af of het toeval of moedwil was, dat de strijd zo opvallend gelijk op ging en het hart ontwaarde opeens die dansende puber aan de andere kant van de tafel die met speels gemak zijn zwoegende oom dat gunde. De peetoom zelf zag toen weer hetzelfde ik dat er aankwam, maar nu in de voortgeschreden staat waarin vriendschap verkozen wordt boven winst. Er kwam hem op die dag een zeer liefdevol ik tegemoet. Ongeveer zes jaar later zag ik hem nog één keer. Toen vertelde hij wat hij ging doen; dat voelde naar wereld en keuze van werk. Advent betekent 'komst', nadering van Christus die 'de God van het menselijke ik' genoemd mag worden. Wie dit doordenkt, krijgt zicht op het aangrijpende spanningsveld van donker en licht op dit gebied en wordt daarmee een tijdgenoot die bewust zijn positie hierin kan bepalen. Want hoe donker het ook wordt: het Ik komt er aan.

Siegiwart Knijpenga

Het evangelie

Als eerste in een serie van vier, is het thema van dit Adventnummer 'Het evangelie'. De drie hier op volgende thema's (over offer, verwandeling en communie) komen in respectievelijk het komende Paas-, het Pinkster- en het Michaëlnummer van In beweging aan de orde en worden telkens in een groter verband geplaatst.

Het christendom vindt zijn inspiratie in het Nieuwe Testament, in de 'goede engelboodschap' van het evangelie. Het thema opent met een bijdrage van Emil Bock (1895-1959), een van de stichters van de Christengemeenschap, die aangeeft dat je, door de inbedding van het evangelie in de mensenwijdingsdienst, vanuit eigen ervaring en inzicht een toegang kunt vinden tot de geestelijke werkelijkheid van het godswoord. Kunstzinnig therapeute Eva Mees-Christeller ontsluit iets van de taal van de beeldende kunst, waarin de vier evangelisten in een rijke veelheid zijn weergegeven. Hier op aansluitend beschrijft Bastiaan Baan hoe het evangelie als levende realiteit in mensen kan doorwerken. En tot slot laat Marianne de Nooij mensen aan het woord die vertellen over hun ervaringen met evangeliestudie in groepen.

Het evangelie als 'Woord van God'

door Emil Bock (overgenomen uit C. Rau e.a. 'Vom Kultuserleben', vertaling: redactie)

In brede kring hebben de evangeliën het aureool van 'heilige boeken' verloren, niet alleen omdat de methoden van moderne literatuurkritiek afbreuk deden aan het inspiratiedogma, maar met name doordat in het tijdperk van het protestantisme de inbedding in de heilige dienst van de cultus verloren ging. Al zou het principe van de 'heilige schrift' nog zo nadrukkelijk worden beklemtoond, het zal niet in staat zijn de in de 19e eeuw ingetreden profanisering van de bijbel weer ongedaan te maken. De moderne denkende mens kan niet zomaar de weg tot het evangelie als 'het Woord van God' terugvinden door zich vroom een inspiratieproces uit het verleden voor te stellen, als bron waaraan deze geschriften hun ontstaan te danken hebben. Hij zal zich er überhaupt niet van te voren op vastleggen dat de teksten als zodanig een bindend goddelijk karakter dragen, waarmee zij zich van alle andere mensheidsliteratuur onderscheiden.

De vernieuwing van het ware christelijke sacramentalisme leidt ertoe, dat ook de evangeliën weer tot hun eigen hoogte worden opgeheven. Wanneer in het eerste van de vier delen

van het altaarsacrament het evangelie wordt verkondigd, dan verkrijgt het door de eerbied en de aandacht, die zowel in het spreken als in het horen bepalend zijn, die transparantie, waardoor iedere keer weer opnieuw het mensenwoord doorlaatbaar wordt voor het godswoord. Steeds wanneer in de vier delen van de dienst, die een samenspraak tussen de goddelijke en de menselijke wereld vormen, God het woord neemt, wordt het aardse tot drager en orgaan voor het bovenaardse. Zoals in het derde deel brood en wijn drager worden van de tegenwoordigheid van Christus, zo wordt in het eerste deel het mensenwoord tot drager van het substantieel meeklinkende Woord van God. In de evangeliëlezing voltrekt zich een voortdurend vernieuwend proces – vergelijkbaar met de verwandeling van brood en wijn – van een doorlaatbaar worden en een zich vullen met geestelijke werkelijkheid. Hierin vindt een nieuwe cultuur van horen en spreken een aanvang en een bron. Het evangelie wordt het Woord van God, iedere keer weer opnieuw, in een scheppende tegenwoordigheid. Voor wie dat tot een steeds terugkerende ervaring

wordt, die vindt – zonder daarvoor het hulpmiddel van een dogma nodig te hebben – vanuit helder inzicht toegang tot het feit dat de geschriften van het Nieuwe Testament inder tijd hun ontstaan te danken hadden aan een in levenskrachten ingebedde bovenzinnelijke waarneming; daardoor stemmen ze zozeer overeen met de geest, dat de geestelijke werkelijkheid er in kan binnenstromen en meeklinken.

De vier evangelisten en hun symbolen

*door Eva Mees-Christeller
(gemeente Driebergen)*

Het bekende beeld van de vierledige mens en zijn wezensdelen heeft zijn origine lang geleden. In de oudheid werden door de ingewijden vier wezenlijk verschillende krachten geschouwd en verbonden met de beelden die men in de kosmos zag. Reeds in de Babylonische tijd hadden sommige mensen de indruk van vier krachten die in vier van de twaalf dierenriemtekens konden worden beleefd. Zij gaven een viertal sferen weer die ook wij nu nog aan de nachthemel kunnen zien staan, en noemden deze: adelaar (of schorpioen), leeuw, stier en mens (of engel). Deze vier sterrenbeelden vormen met elkaar een groot kruis. Zij zijn voor ons enigszins herkenbaar door hun formaties van sterrengroepen, die lijken op de vier beschreven dieren, in het Duits 'Viergetier' geheten. Reeds in het Oude Testament kunnen we hiervan beschrijvingen vinden door de profeet Ezechiël (Ezech. 1,1-14). Hij beschrijft hoe voor hem de hemelen open gingen en hij God zag, omgeven door een vurige wolk waaruit vier dieren zichtbaar worden die op een mens gelijken. Vier cherubijnen met vleugelen vol ogen verschijnen in de imaginatie van deze levende wezens. Dit heeft de schilder Raphaël op dramatische wijze in 1516 weergegeven als 'Visioen van Ezechiël'. Voorchristelijke afbeeldingen zijn mij niet bekend.

'Visioen van Ezechiël', Raphaël 1516

Hemelse inspiratoren

Uit de middeleeuwen zijn vele kunstwerken te vinden, die de vier tekens laten zien in verband met het Nieuwe Testament. De 'dieren' – of wezens – hebben meestal boeken in hun menselijke handen (Keltische beelden rond 300-500 en later) en zijn gegroepeerd rond de Christus of ook rond de Jonkvrouw (Russische ikonen). Totdat de tekens opeens in beeldhouwwerk en fresco's werden samengevoegd met afbeeldingen van de vier Evangelisten: Mattheüs met de engel, Marcus met de leeuw, Lucas met de stier en Johannes met de adelaar. De kerkvaders Irenaios en Hippolyt waren de eersten die in hun commentaar de tekens in het Nieuwe Testament opnamen. In de vierde eeuw werden deze symbolen van de evangeliën door Hieronymus officieel als traditie opgenomen. Het beeld dat Johannes in zijn Openbaring (Openb. 4,6-8) had beschreven werd samengevoegd met de beschrijving van Ezechiël. De symbolen vindt men nu in beeld naast die van de vier evangelisten. Het duidelijkst zien wij dit samengaan in de afbeelding uit de negende eeuw uit Aken, ten tijde van Karel

'De vier evangelisten',
Aachen Evangelien ca. 800

de Grote. De evangelisten zijn geïnspireerd door hemelse wezens (dieren) bij het schrijven van hun teksten. Evenzo kunnen wij Catalaanse en Syrische schilderijen bewonderen, alsmede de beroemde 'Bamberger Apocalypse' uit circa 1200, gecreëerd in opdracht van keizer Otto de Derde.

De vraag rijst, wat het specifieke karakter van de evangelisten te maken heeft met hun symbolen. Misschien komen wij er achter, als we kijken naar andere vierledigheden op aarde. Dan kunnen we denken aan de vier windstreken, de vier seizoenen, vier natuurrijken, vier elementen en ook aan de vier temperamenten van de mens. Draagt ieder van ons niet leeuw-, stier-, adelaar- en engelkwaliteiten in zijn ziel? Dat dachten de oude Grieken wel, ze schouwden de mens als beeld van de Sfinx, een wezen samengesteld uit deze vier gedaanten. Zou je kunnen zeggen, dat deze vier als zielekwaliteiten door de evangelisten werden gerepresenteerd en hun geschriften kleuren? Zijn deze ook in ons aanwezig in de vier temperamenten?

Een boeiende beschouwing geeft Steiner in voordrachten waarin hij *Mattheüs* verbonden ziet vooral met het *fysieke lichaam*, doordat hij tollenaar was en met aardse schatten te maken had.

Marcus had veel te maken met de levenskrachten van het *etherische*, gezien zijn zorg voor de aardse gezondheid. *Lucas* richtte zijn aandacht op barmhartigheid en liefde, op houdingen in verband met de ziel, het *astrale*. *Johannes* sprak tot en vanuit het *Ik*, de Logos, het woord. Wij kunnen zien, dat de vier evangelisten zich, ieder naar zijn eigen aard, met de wezensdelen van de Christus verbonden voelden en van daaruit over hem berichtten.

Aanvullend vinden wij de volgende beschrijving: Vier van de twaalf zodiac-tekenen vormen samen 'het astrale kruis': stier, scorpion/adelaar, leeuw en waterman. Dat wijst terug naar de zogenaamde astrale goden uit de Babylonische mythos. Zij zijn Nergal (een gevleugelde leeuw), Marduk (vleugeldier), Nabu (vleugelmens) en Mimirta (adelaar): symbolen van goddelijke macht. Hieronymus spreekt over *Mattheüs* als degene die Jezus als *mens* vanaf zijn geboorte en stamboom beschrijft en daarom de *mens/engel* als teken heeft. Over *Marcus* zegt hij, dat deze begint met Johannes de Doper te noemen als roeper in de woestijn, waar de *leeuw* in thuis is. *Lucas* begint met het offer van Zacharias; de *stier* was een offerdier. Door *Johannes* spreekt de van boven komende geest het sterkst. Daarom het beeld van de *adelaar*. Ook dit is een verklaring die verrijkend is bij de zoektocht naar de oorsprong van het samengaan van evangelisten met hun geestelijke, cherubijnse wezenheid. Allerlei gezichtspunten kunnen elkaar nu aanvullen om ons dichterbij het geheim van de sterrentaal en de afbeeldingen van de evangelisten te brengen. Wie weet ontdekken wij nog veel meer, als wij in alle rust de schilderijen bekijken die wij tot onze beschikking hebben? Wie de beelden op zich in laat werken gaat meer en meer hun taal begrijpen en hun boodschap horen. Daarin ligt ook het antwoord verborgen!

'De Tronende',
Bamberger Apocalypse ca. 1200

Het onuitputtelijke evangelie

door Bastiaan Baan

Het evangelie is niet alleen, zoals het voorgaande artikel beschrijft, geïnspireerd vanuit de wereld van de hoogste hiërarchieën, maar het is tevens zelf de inspiratiebron voor ieder, die de 'engelwoorden' ter harte neemt. Daardoor openen deze woorden zich in zekere zin naar twee werelden: die van de engelen en die van de mensen. In het Evangeliarium van keizer Otto III (± 1000 na Chr.) zijn deze twee inspirerende werelden krachtig uitgebeeld. Boven en onder de evangelist Mattheüs, die in het midden met opgeheven handen in de klassieke gebedshouding is afgebeeld, staan de inspiratoren van het evangelie: oudtestamentische profeten en de aartsvader Abraham, omringd door engelen. Onder hen ontspringen bronnen uit de aarde, waaraan de mensen zich laven. Zoals de Paradijsrivieren gaan de evangeliën als levenwekkende stromen over de aarde. Deze werking houdt echter niet op bij de mens. Bij verschillende gelegenheden sprak Rudolf

Steiner in zijn voordrachten over de levenskracht van de evangeliën, die voor alle bestaan op aarde van doorslaggevende betekenis is: kracht, die tot aan het einde van de aardeontwikkeling werkzaam is. In de voordrachtencyclus die hij indertijd in Den Haag hield¹, gaf hij de aanwijzing, regelmatig het evangelie te lezen – ter wille van de aarde: 'Wanneer iemand het Johannesevangelie neemt en daarin slechts drie zinnen leest, maakt dat oneindig veel uit voor de wereld. Want wanneer geen sterveling op aarde het Johannesevangelie zou lezen, zou de taak van de aarde niet vervuld kunnen worden. Van onze deelname daaraan stralen spiritueel de krachten uit, die de aarde voortdurend nieuw leven schenken tegenover datgene, wat in de aarde afsterft.'

Mystici

Vaak stellen we ons het evangelie veel te statisch voor, als een afgesloten boek dat 'verleden tijd' is. Wie met de inspiratiebronnen van het evangelie in aanraking komt, merkt dat deze woorden onuitputtelijk zijn. In het groot kunnen we dat op de voet volgen bij verschillende mystici, die door deze aanraking andere mensen werden. De Duitse mystica Anna Katharina Emmerich (1774-1824) maakt imaginatief, inspiratief en intuïtief alle gebeurtenissen uit het evangelie mee, alsof ze er zelf bij aanwezig is. Tot in de kleinste details dicteert ze aan haar schrijver Clemens Brentano wat zich ten tijde van Jezus Christus afspeelde. Alleen al voor de beschrijving van de gebeurtenissen van Witte Donderdag tot en met Paaszondag heeft ze bijna 400 bladzijden nodig. Ze vertelt daarover met een levendigheid, alsof ze direct ooggetuige is van de gebeurtenissen.

Tot in het lichaam worden deze overweldigende indrukken zichtbaar: Anna Katharina Emmerich ontving bij het zien van de lijdensweg

¹) 'Welche bedeutung hat die okkulte Entwicklung des Menschen für seine Hüllen und sein Selbst?' GA 145, 24 maart 1931

²) 'Das bittere Leiden unseres Herrn Jesu Christi' - Anna Katharina Emmerich, Stein am Rhein 1996

'De evangelist Mattheüs', Evangelarium van keizer Otto III

van Christus steeds opnieuw spontaan de wondtekens van de gekruisigde. 'Zij zag de lichtende gestalte van de gekruisigde levend vóór zich. Zijn wonden straalden als vijf lichtende kringen. Haar hart werd door een geweldige storm en door vreugde bewogen. Haar verlangen om mee te lijden werd bij de aanblik van de wondtekens zo heftig dat het was alsof het medelijden uit haar handen, haar voeten en haar rechter zijde naar de wondtekens van de verschijning toestroomde. Toen schoten eerst uit de handen, dan uit de voeten en tenslotte uit de zijde van de gekruisigde uit iedere wond drie bloedrode lichtstralen, die pijlvormig eindigde bij haar handen, haar voeten en haar rechter zijde. [...] Op het ogenblik van de aanraking ontstonden er bloeddruuppels op deze plaatsen. [...] Zij voelde na haar stigmatisering een verandering in haar hele lichaam. Het leek alsof haar bloedsomloop zich omdraaide en naar de wondtekens toestroomde. Zelf zei ze: Dit is onuitsprekelijk.'

Aangeraakt worden

Niet alleen zijn bij de grote mystici zulke ervaringen indrukwekkend vertolkt, maar tot op de dag van vandaag kunnen enkelingen, door zich te verdiepen in deze inhouden, uit de bron putten. In het pastorale werk klinkt in allerlei toonaarden de ervaring van het aangeraakt worden, soms tot aan de fysieke pijngewaarwording (zie kader). Maar altijd roept de intensieve uiteenzetting met inhouden van het

evangelie vroeg of laat de indruk op, dat deze woorden in ons, aan ons, door ons werken en ons willen omvormen.

Friedrich Rittelmeyer ervaart bij de meditatie van inhouden uit het Johannesevangelie, dat de woorden van Christus hun sporen in hem achterlaten. 'Het was alsof deze woorden zeiden: wanneer we in je willen leven, moeten we je eerst omvormen. De intieme geestelijke lichamelijke, die als haar geestelijke bouwmeester achter de stoffelijke lichamelijke staat, kwam in het bewustzijn. Daaraan werden veranderingen merkbaar. Tot aan sterke lichamelijke gevoelens, ja, tot aan indringende lichamelijke pijnen kon de meditatie van de woorden van Christus ontwikkeld worden. De nawerking was een machtig bewustzijn van genezing, dat vermoeden liet wat werkelijke gezondheid is. [...] De woorden van Christus zeiden min of meer duidelijk, hoe het lichaam er uit zou moeten zien, waarin ze werkelijk zouden kunnen leven'.³

Wie vertrouwd is met de evangeliëlezing in de mensenwijdingsdienst, weet uit eigen ervaring hoe diep deze woorden kunnen doorwerken, wanneer ze niet zelf gelezen, maar aan het altaar gesproken en gehoord worden. Wanneer ze van mond tot oor gaan, kunnen de woorden van het evangelie de weg naar het hart vinden – of zelfs 'door merg en been gaan'.

³) Tekst: Friedrich Rittelmeyer, 'Mijn ontmoetingen met Rudolf Steiner'.

'Ik was een periode niet in de kerk geweest. Ik miste het en besloot zondag 2 april naar de kerk te gaan. Ik kwam binnen en mijn gevoel was juist. Het was goed om er te zijn. Tijdens de voorbereiding van de verwandeling werden mijn handpalmen warm. Ineens was er een vreselijke pijn; een gevoel of mijn handpalmen doorboord werden. Het was bijna niet uit te houden. Ik schrok en keek naar mijn handen. Ik heb mijn handen open op mijn schoot gelegd en de pijn is geleidelijk minder geworden. [...] Het gevoel dat mijn handpalmen regelmatig 'open' gaan is niet nieuw voor mij, maar deze ervaring met zoveel pijn is nieuw. Vanaf 2 april zijn mijn handpalmen overgevoelig en ik kan tot nu toe deze ervaring nog niet zo goed plaatsen. Toch ben ik ook blij met deze ervaring, die mij innerlijk iets schenkt.'
(Anoniem)

Twée of drie in zijn naam

door Marianne de Nooij

Zowel in de kerkgebouwen van de gemeenten als in een huiskamer bij iemand thuis werken groepen mensen met elkaar aan het evangelie. Soms is een nieuwtestamenteisch bijbelboek onderwerp van studie; anderen werken meer thematisch, zoals aan fragmenten uit de Paulus-brieven, en in vrijwel elke gemeente is er wel een groep die zich bezighoudt met de perikopen, de evangeliëgedeelten die door het jaar heen in de mensenwijdingsdienst worden gelezen. Sommige groepen bestaan trouw vele jaren achtereen, andere werken een paar jaar en lossen dan weer op. Wereldwijd zijn er ook heel wat evangeliëgroepen geweest die uitgroeiden tot een gemeentekiem, die in de loop der tijd weer uitgroeide tot een levendige gemeente met een eigen gebouw en eigen priesters.

In Zoetermeer komt in de therapieruimte van een kunstzinnig therapeute maandelijks een groep bijeen die wordt begeleid door een geestelijke uit de gemeente Den Haag. Anneke van Wensveen uit Zoetermeer: "In de jaren '70, ik maakte toen nog geen deel uit van de groep, startten we hier met het Johannes-evangelie onder begeleiding van Harry Buisman. Later werkten Marije Stevens, Henk de Bruijn en Maarten Udo de Haes met ons en vorig jaar nam Lisette Buisman deze taak over. We zijn meestal met zo'n tien mensen. Soms hebben we een opmaat, bijvoorbeeld over het Onzevader in allerlei verschillende talen. Daarna lezen we met elkaar het stuk tekst vanaf waar we gebleven waren en kijken dan wat ons opvalt. Lisette vertelt erover en daar komen dan vaak hele verrassende dingen uit naar voren. Laatst ging het over de tranen van Jezus bij het graf van Lazarus. Je denkt dan dat hij gewoon verdrietig is omdat het zijn vriend is, maar daar zit dan nog een hele wereld achter. Met de antroposofie kun je heel anders naar het evangelie gaan kijken dan ik gewend was vanuit mijn katholieke opvoeding. De mensen die hier komen gaan soms diepbewogen met een bijzondere ervaring naar huis, dat werkt dan diep door in je gewone leven. Het zo met elkaar werken schept een band. Toen iemand, die al jaren deelnam aan de evangeliëgroep, na ernstige ziekte overleed, hebben twee mensen uit onze groep geministreerd bij de uitvaart. En iemand van ons is eens op geraffineerde wijze beroofd door twee keurig ge-

klede heren; er is toen spontaan een hulpactie op gang gekomen.'

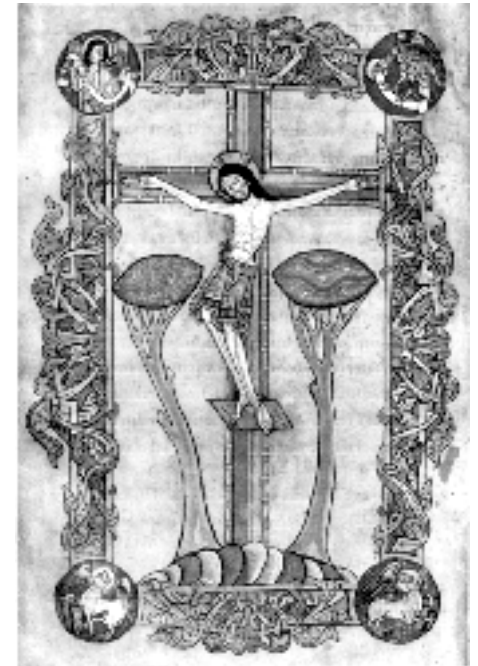
Tot het jaar 2000 was Haarlem een zelfstandige gemeente van de Christengemeenschap met een eigen kerkgebouw. Door de terugloop in het aantal leden en het tekort aan priesters fuseerde de Haarlemse gemeente met Amsterdam en werd het gebouw verkocht. Astrid Koch uit Heemstede: "Juist in die tijd van de fusie was het voor ons belangrijk dat de evangeliëgroep, die hier al zo lang bestond en elke twee weken bijeen kwam, behouden bleef. De groep begon indertijd onder leiding van Henk de Bruijn, met wie aan het Lukasevangelie werd gewerkt. Later nam Siegwart Knijpenga het over en was het Marcusevangelie aan de beurt. Als vrucht van onze studie aan dit evangelie verscheen in 2004 Siegwarts boek 'Niets is verborgen - kosmische dimensies in het Marcusevangelie' bij uitgeverij Kok Kampen. Met Siegwart en later met Ernst Terpstra gingen we verder aan het Mattheüsevangelie, waar we ongeveer twee jaar over hebben gedaan en nu begeleidt Ernst ons bij het Johannesevangelie. Als voorbereiding op het Johannesevangelie hebben we met een groepje het boek 'De zeven Ik-ben woorden' van Friedrich Rittelmeyer doorgewerkt. Wat voor mij zo waardevol is als je met meerdere mensen naar een tekst kijkt, is dat er heel verschillende dingen naar voren komen. Met elkaar krijg je zo veel meer toegang tot de tekst."

In Emmen startten mensen, die elkaar van de vrijeschool kenden, ruim twintig jaar geleden een studiegroep over het Onzevader. Op zeker moment werd Frank Storm, geestelijke in Groningen, gevraagd om godsdienstlessen in Emmen te komen geven. De ouders van de kinderen die aan de lessen deelnamen wilden graag met Frank aan het Nieuwe Testament werken. Joke Krol uit Emmen, die na enige tijd door een vriendin gevraagd werd: "Ik vond het geweldig om mee te doen. In de manier waarop in de Christengemeenschap met het evangelie wordt gewerkt voel ik me met mijn katholieke achtergrond helemaal thuis. We kwamen in de loop van de tijd bij verschillende mensen thuis bijeen. Ik herinner me nog iemand bij wie we lange tijd in huis kwamen; zij ging verhuizen naar het westen en vond het zo jammer de groep te moeten missen. Zij had namelijk de ervaring dat er altijd zo'n bijzondere energie werd opgebouwd, die ook bleef als de mensen weer naar huis waren. Dat had voor haar te maken met 'waar twee of drie in mijn naam bijeen zijn, ben ik in hun midden'. We zijn meestal met ongeveer tien mensen en verdiepen ons momenteel in de Openbaring van Johannes. We doen het heel rustig aan en komen op een avond soms niet verder dan twaalf regels, omdat er zoveel aan te ontdekken valt. Frank is daarin onze lantaarn. Hij heeft een zeer veelzijdige kennis over andere religies, de wereldpolitiek, de antroposofie en hij geeft heel veel ruimte. Wat we steeds doen is dat we de tekst proberen te vertalen naar de huidige tijd en ons persoonlijke leven. Dan kom je op vraagstukken als hoe je omgaat met macht, geld, moraal, eerlijkheid, de kracht van het woord, welke kracht heeft jouw eigen – al dan niet uitgesproken – woord, wat is daarin je verantwoordelijkheid. Het is steeds weer een oproep om te kijken naar je eigen leven, je werk, je puberkinderen. In de Goede Week bracht de betekenis van het lijden en de wanhoop van Jezus bij ons een diepe ontroering teweeg, omdat we dat zo groots in ons diepste gevoel beleefden; we kunnen daar dan heel intiem over komen te

spreken. Het is voor ons allemaal een inspiratie en rustpunt in de maand. De groep is lang een lokale aangelegenheid geweest, maar we raken nu ook wat meer betrokken bij het gemeentelven in Groningen. We groeien nu niet en hebben het voorlopig losgelaten dat we zouden kunnen uitgroeien tot een zelfstandige gemeente."

Ouders

In de gemeente Eindhoven zitten de ouders voorafgaand aan de Zondagsdienst voor de kinderen – wanneer de kinderen in een oudere en een jongere groep een verhaal verteld krijgen – in een kring in de kerkrimte om zich met elkaar te richten op het evangeliëgedeelte dat straks in de kinderdienst gelezen zal worden. Guus Janssen uit Roermond: "Met een paar gemeenteleden samen begeleiden we om beurten deze momenten van

*'The crucifixion',
Winchester Psalter ca. 1070*

evangeliestudie. In de kinderdienst wordt het evangelie doorgaans in de vertaling van Ogilvie gelezen, wij lezen ook wel andere vertalingen. Bij de vraag van de Farizeeërs aan Christus 'wanneer komt het rijk Gods?' geeft de Willibrordvertaling als antwoord 'het is midden onder u', Ogilvie vertaalt met 'in uw binnenste', en de Nieuwe Bijbel Vertaling zegt 'het ligt binnen uw bereik'. Hebben ze gelijk? Hebben ze allemaal gelijk? Vullen ze elkaar aan? We lezen met elkaar een keer hardop. Ik houd vooraf een korte inleiding over welke thematiek er aan de orde is en probeer te eindigen met een vraag hoe je hiernaar zou kunnen kijken. Stel dat je het als een krantenbericht voor het allereerst onder ogen krijgt. De een ontvangt het weer heel anders dan de ander, die hoort dit en die hoort dat, dat is allemaal goed. Dan is het afhankelijk van de aanwezigen en van het evangeliegedeelte wat er op gang komt. Ik voel me geïnspireerd door de evangeliebesprekingen die wij hier in Roermond hebben gehad. Als ik de bespreking met de ouders voorbereid, pak ik ook altijd de Griekse tekst erbij. Het is heel interessant om gevoel te krijgen voor een werkwoordsvorm die in het Grieks gebruikt wordt, de *aoristus*. Dat is een werkwoordsvorm die aangeeft dat iets onbegrensd in de tijd plaatsvindt. Ja, als er iets is wat echt onbegrensd is in de tijd, dan is dat het evangelie. Als je de *aoristus* tegenkomt in de tekst, dan kun je meevoelen dat we als mensheid midden in een groeiproces zitten. We hebben op die zondagochtenden maar kort de tijd. Door wat mensen naar aanleiding van het gelezen evangelie vertellen ontstaat er in ons midden een kleurig palet en daar kan ieder het zijne weer van meenemen. Zo werken we met elkaar aan een openheid voor het evangelie, dat even later klinkt in de kinderdienst."

Zorginstellingen

Vanuit de Christengemeenschap wordt er niet alleen in de kerken en in huiskamer groepen aan het evangelie gewerkt maar zijn er ook

verschillende groepen actief in een zorginstelling, zoals de perikopengroep in verpleeghuis Dommelhof in Eindhoven, de groep die met bewoners van Bronlaak in Oploo (een zorginstelling voor volwassenen met een verstandelijke beperking) werkt aan het Johannesevangelie en de evangeliegroep in Huize De Sterrewijzer in Olen, ca. 30 kilometer ten oosten van Antwerpen. Ignaz Stegeman, geestelijke in Antwerpen: "Huize De Sterrewijzer is een rust- en verzorgingstehuis, waarvoor indertijd het initiatief is genomen vanuit het gedachtegoed van de antroposofie en de Christengemeenschap. Veel bewoners in Huize De Sterrewijzer komen echter uit de lokale omgeving en worden verwezen door het OCMW (Sociale Dienst); dat maakt dat veel bewoners niet op voorhand bekend zijn met de achtergrond van Huize De Sterrewijzer.

Ik houd daar eenmaal per twee weken de mensenwijdingsdienst op donderdag. Daarna werken we nu met een twaalfstal mensen aan het evangelie van die week, wat zojuist in de dienst is gelezen. In de groep zitten zowel mensen die vertrouwd zijn met de Christengemeenschap als mensen voor wie dat allemaal compleet nieuw is. Ik vertelde als introductie dan ook eerst over de boog van de perikopen door het jaar heen, het organisme van het jaarevangelie, en er komen dan ook allerlei vragen over de Christengemeenschap. Iedere zondag komt de pastoor hier voor de heilige mis; waarin onderscheidt deze zich van de mensenwijdingsdienst? Er is dan vaak veel verwondering en tegelijk ook veel begrip.

We lezen met elkaar nog eens het evangelie wat in de dienst heeft geklonken. Dan bouwen we de beelden met elkaar op en stellen die voor ons. Ik werk veel met de 'Bildermappen' van uitgeverij Urachhaus, waar kunstafbeeldingen in zitten met betrekking tot de jaarfeesten. Mijn vrouw Sonja heeft in onze gemeente in Antwerpen jarenlang cursussen gegeven over de perikopen in verbinding met beelden uit de kunst, dus we beschikken over een grote voorraad beeldmateriaal als ondersteuning voor het gesprek. Ik nodig de deel-

nemers uit de beelden in zich op te nemen. Sommigen zitten wel eens wat vast aan een bepaalde bijbeluitleg en kunst kan het gesprek dan vrijer, beweeglijker maken. Dan worden ontdekkingen gedaan waarin het evangelie zich opent, zodat je kunt herkennen dat wat daar beschreven is ook te maken heeft met jezelf, dat het voor jou geschreven is, dat jij daar beschreven wordt. Dat zijn vreugdevolle openbaringen, we maken dan ontroerende ogenblikken door.

De stiltes die ontstaan hebben daarin zo hun

eigen betekenis. Niet overal wordt een lange stilte gemakkelijk uitgehouden, de Vlaming spreekt dan echter in alle rust de rijkdom van zijn eigen ziele diepten aan. Men verwacht van mij natuurlijk ook wel de rol van gespreksleider, maar ik richt me er vooral op dat ik het gesprek laat ontstaan en daarin zelf ook deelnemer ben. Dat vind ik belangrijk, je ontdekt het met elkaar. Dan blijkt dat, waar je een kring vormt die zich richt op zo'n inhoud, er iets heel anders uitgesproken kan worden dan je ooit in je eentje gedacht zou hebben."

De Twaalf Apostelen V

De ingewijden

door Marieke Anschütz

'Geef jij hen te eten' (Luc.9:13). Dat is de opdracht van Christus aan de twaalf kernleerlingen bij de spijziging van de vijfduizend. Kort daarvoor zijn zij erop uitgestuurd om het Rijk Gods te verkondigen en genezingen te verrichten. Het lijkt een soort stageperiode. Hoewel de leerlingen tot op het laatste blikken niet te begrijpen waar het om gaat, mogen zij toch getuigen en zelfs zieken genezen en demonen uitdrijven. Wat geeft hun in dit stadium de kracht om dit te doen? Het moet toch de Christuskracht geweest zijn die hen bezielde en tot deze dingen in staat stelde. Als groep gingen zij twee aan twee langs de dorpen. Het is merkwaardig te bedenken dat Judas Iskariot daar ook bij was. Van de eerste vier leerlingen, de vissers Petrus, Andreas, Jacobus en Johannes, weten we dat ze leerlingen van Johannes de Doper waren. Zij hebben de waterdoop ondergaan, de katharsis, de zielenreiniging. Van de anderen weten we dat niet zeker, maar van twee van hen kunnen we vermoeden dat zij vanuit een zielerijkdom konden werken in dienst van Christus. Dat zijn Philippus en Nathanaël, alias Bartholomeüs. Het verhaal van hun roeping laat ons dat duidelijk zien.

Philippus

'Philippus nu was uit Bethsaida, de stad van Andreas en Petrus' (Joh. 1:45). Deze stad ligt aan het meer van Genezareth, net als Kaper-naüm en Magdala, plaatsen die doortrokken waren van andere culturen dan de Joodse. Zowel Philippus als Andreas dragen een Griekse naam en worden op Palmzondag benaderd door Grieken die Jezus willen spreken. Philippus sprak Grieks en kende zeker ook de mythologie, de filosofie en de literatuur van de

Grieken. Een spiritueel ontwikkeld man dus, die echter innerlijk op zoek was, want Jezus 'vindt' hem in Judea, waarschijnlijk onder de volgelingen van Johannes de Doper. Jezus zegt tot hem: 'Volg mij'. Philippus doet dat, want korte tijd later 'vindt' hij op zijn beurt Nathanaël met wie hij zijn ervaringen deelt: 'Wij hebben hem gevonden van wie Mozes in de wet geschreven heeft en de profeten: Jezus, de zoon van Jozef uit Nazareth' (Joh. 1:46).

Als Nathanaël wat schamper vraagt 'Kan er

*'Steniging van de apostel Philippus',
Neurenberger Kroniek (voor 1500)*

uit Nazareth iets goeds voortkomen?', dan antwoordt Philippus 'Kom en zie'. Het zijn dezelfde woorden die Jezus gebruikt om Andreas en een andere leerling van de Doper tot zich te roepen. Over Philippus wordt alleen in het Johannesevangelie bericht. Het lijkt waarschijnlijk dat die twee, de schrijver van het evangelie en Philippus, elkaar kenden.

In het Marcusevangelie ontmoeten we de rijke jongeling die met zijn dringende vraag naar het eeuwige leven bij Jezus komt (Marc.10:17). Ondanks – of misschien dankzij – een vergaande geestelijke ontwikkeling is hij zoekende naar de essentie van het bestaan. Zo iemand moet Philippus ook zijn geweest. Hij verkeert met Nathanaël, een ingewijde zoals uit het evangelie blijkt, op hetzelfde geestelijke niveau.

De tweede keer dat we over Philippus horen is bij de zgn. wonderbare spijziging. 'Toen Jezus de ogen opsloeg, zag hij dat een grote menigte tot hem kwam, en hij zeide tot Philip-

pus: Waar zullen wij broden kopen opdat dezen kunnen eten? Dit zeide hij om hem op de proef te stellen. Hij zelf wist immers wat hij wilde doen. Philippus antwoordde: Voor tweehonderd denaren brood is niet genoeg, dat ieder van hen een brokje zou ontvangen' (Joh.6:5). De leerling Philippus heeft kennelijk al zoveel geestelijke rijpheid, dat Jezus hem op dit belangrijke moment op de proef kan stellen. Of hij de proef doorstaat, blijft open. Hij constateert de onmogelijkheid om zovelen te voeden op het fysieke plan. Dan voltrekt Christus de voeding op geestelijk niveau, door middel van zijn leerlingen.

De derde keer dat we Philippus ontmoeten, is op Palmzondag als de Grieken hem aanspreken. 'Heer, wij zouden Jezus willen zien'. De aansprektitel is opvallend: 'Heer', alsof hij een hogergeplaatst persoon is. De ontmoeting van de Grieken met Jezus eindigt met een manifestatie van de Vadergod. 'Jezus zeide: Nu is mijn ziel bewogen. Wat moet ik zeggen? Vader, red mij uit dit uur. Doch om dit te doorstaan, ben ik in dit uur gekomen. Vader, openbaar uw Naam! Toen klonk er een stem uit de hemel: Ik heb uw geestgestalte geopenbaard en Ik zal hem wederom openbaren' (Joh. 12:25).

Later is het Philippus die tijdens het Laatste Avondmaal de vraag stelt over de Vader: 'Heer, toon ons de Vader, dat is ons genoeg. Jezus zeide: Zolang ben ik bij u, Philippus, en kent gij mij niet? Wie mij gezien heeft, heeft de Vader gezien' (Joh.14:9). Dat door Jezus heen een goddelijke kracht werkte, had Philippus vele malen ervaren. Dat hij in deze werkzaamheid ook de Vader mocht herkennen, was blijkbaar nieuw. Door de Zoon zal de Vader de menselijke dood leren kennen, en Hij zal met de Zoon zijn als deze na Golgotha de gestorven zielen bevrijdt uit wat de 'hel' genoemd wordt. 'Nedergedaald in de onderwereld', het is deze zin in de oude apostolische geloofsbelijdenis die aan Philippus wordt toegeschreven. Hij kwam tot het inzicht dat God de Vader ook tegenwoordig is in de grondeloze diepten van de menselijke ziel.

Nathanaël - Bartholomeüs

In de eerste drie evangeliën verschijnt de naam van Bartholomeüs uitsluitend in de rij van apostelnamen. In het evangelie van Johannes komen we op de plaats van Bartholomeüs de naam Nathanaël tegen. Volgens de traditie gaat het om dezelfde persoonlijkheid. De eerste naam betekent 'zoon van Tholmeüs', dus een aanduiding van de familie waartoe hij behoort. Pas bij Johannes krijgt deze apostel een eigen naam ('geschenk van God'). De wijze waarop zijn roeping tot leerling van Christus wordt beschreven, doet ons de vraag stellen: kenden de schrijver van het evangelie en deze Nathanaël elkaar al langer? Behoorde ook hij, die wij gewend zijn Johannes te noemen, tot de ingewijden van toen? Het is alsof hij de ontmoeting tussen Jezus en Nathanaël heeft meegemaakt, al was het dan misschien 'in de geest', zo uitvoerig en onalledaags wordt deze beschreven.

Nadat Jezus in Philippus een aanvulling voor de Twaalf heeft gevonden, 'vindt' Philippus op zijn beurt Nathanaël. Hij vertelt hem dat hij nu degene gevonden heeft naar wie het volk van Israël al eeuwenlang zoekt, de Messias, de Gezalfde, maar hij noemt hem bij zijn aardse naam 'Jezus, de zoon van Jozef uit Nazareth'. Hoewel Nathanaël zijn bedenkingen heeft, laat hij zich toch overhalen om mee te gaan. 'Jezus zag Nathanaël komen en zeide: Zie, waarlijk een Israëliet in wie geen bedrog is! Nathanaël zeide tot hem: Vanwaar kent gij mij? Jezus antwoordde en zeide tot hem: Eer Philippus u riep, zag ik u onder de vijgeboom' (Joh.1:47). Wat maakt deze ontmoeting zo bijzonder? Het is Rudolf Steiner geweest die erop wees dat Jezus bij deze ontmoeting Nathanaël aanspreekt als een ingewijde van de vijfde graad, zoals dat bekend is uit de Mithrasmysteriën. 'Een ware Israëliet' is een ingewijde die zo ver gevorderd is in zijn innerlijke ontwikkeling, dat hij een klankbord kan zijn voor de genius van het volk waartoe hij behoort. De raadselachtige woorden van Jezus worden door Nathanaël dan ook onmiddellijk begrepen. Hij voelt zich herkend, Jezus heeft

hem 'zien zitten onder de vijgeboom', het beeld voor mediteren, zoals Boeddha dat deed onder zijn bodhiboom.

Als Nathanaël zich gewonnen geeft met de woorden 'Gij zijt de zoon van God, gij zijt de koning van Israël!', dan belooft Jezus hem: 'Gij zult grotere dingen zien dan deze. Voorwaar, ik zeg u, gij zult de hemel open zien gaan en de engelen Gods zien opstijgen en neerdalen op de Zoon des mensen' (Joh.1:51). Hier klinkt de herinnering door aan het visioen van aartsvader Jacob: de ladder die van de aarde tot in de hemel reikt, en waarlangs de engelen op en neer gaan. Het is alsof Jezus hiermee wil aanduiden welke ontwikkelingsweg Nathanaël te gaan heeft. Tot nu toe heeft hij door een streng meditatief leven een hoge graad van inwijding bereikt. Dat is het beeld van de vijgeboom. In het Mattheüsevangelie wordt diezelfde vijgeboom echter vervloekt, zodat hij verdort en voortaan geen vruchten meer kan dragen (Matth.21:18). Het mediteren 'verdort' als er niet een nieuwe impuls komt. Misschien wordt

Bartholomeüs, Museum Klooster Ter Apel

dat nieuwe aangeduid met het beeld van de hemelladder, de open verbinding tussen God en mens, de dialoog met de Ander, of zoals wij dat zouden zeggen: het gebed. Als Nathanaël leerling van Christus wordt, zal hij het gebed, de dialoog met de Vader, als nieuwe oefenweg leren kennen. Jezus ziet in deze leerling de mogelijkheid dat de eeuwenoude meditatie-techniek, die vanuit een helder denken vorm krijgt, een verbinding aangaat met het gebed dat aan het hart ontspringt. Door deze verbinding kan de impuls ontstaan die de 'verdorde vijgeboom' weer nieuw leven schenkt. Vanuit een leven van mediteren komen tot een leven in gebed, onzelfzuchtig, vol overgave gericht op de Ander, in een voortdurende dialoog: dat is de nieuwe opgave waar Nathanaël voor staat, waar wij allen voor staan. Dat is het wat deze ontmoeting zo bijzonder maakt.

Zo waren Philippus en Nathanaël - Bar Tholmeüs reeds ingewijden toen zij zich aansloten bij de kring van Twaalf. Van de andere apostelen zouden we kunnen zeggen: zij werden met Pinksteren ingewijd, toen de heilige Geest hen aanraakte in de vorm van vurige vlammen op het voorhoofd. In de oude geloofsbelijdenis zou Bartholomeüs de zin over Hemelvaart hebben bijgedragen: 'Ten hemel gevaren en zittende ter rechterhand Gods, de almachtige Vader.' Michelangelo, de grote beeldhouwer en schilder, moet van dit alles geweten hebben, toen hij deze apostel zo een prominente plaats gaf

Detail van 'Het laatste oordeel', Michelangelo 1541, Sixtijnse Kapel Vaticaan

op zijn schilderij van 'Het Laatste Oordeel'. In de legenden wordt namelijk verteld dat Bartholomeüs zijn huid moest offeren en zo de martelaarsdood stierf. Op de achterwand van de Sixtijnse kapel in het Vaticaan zien we hem zitten, vooraan, op een rots, met het mes in de opgeheven rechterhand, zijn huid als een losse mantel over de linkerarm. Op die huid heeft Michelangelo zijn eigen portret geschilderd, als een bizarre handtekening.

Het evangelie in de Kerstnacht

De stamboom van Jezus

door Katarina Knijpenga en Ernst Terpstra, geestelijken in Amsterdam
(samenvatting van twee lezingen in de Andrieskerk)

In de Christengemeenschap worden er op Eerste Kerstdag drie mensenwijdingsdiensten gehouden: om middernacht, bij de dageraad en in de ochtend. Als aanwijzing voor de evangelielezing in deze diensten is 'het gehele evangelie' gegeven. Meestal wordt in de Kerstnachtdienst het begin van het evangelie gelezen (Mattheüs 1, over de lichamelijke wordingsgeschiedenis van Jezus), bij de dageraad klinkt het midden van het evangelie (Lukas 2, over vrede en aanbidding) en in de ochtend het einde (Johannes 21, de vraag naar de goede wil). Mattheüs begint het evangelie met de afstamming van Jezus, een geslachtsregister dat door de evangelist is ingedeeld in driemaal veertien namen. Katarina Knijpenga en Ernst Terpstra lichten dit geslachtsregister toe, waarbij in de kaders de lotgevallen van de vijf vrouwen in de stamboom van Jezus kort zijn omschreven.

Stamvaders

Het register vangt aan met aartsvader Abraham (1, zie pag.16), die uit het land der Chaldeeën (Babylonië) wordt geroepen om een lange weg te gaan van het Oosten naar de kust van de Middellandse Zee. Er wordt

hem een belofte gedaan: zijn nakomeling-schap zal geordend zijn als de sterrenhemel. Zijn kleinzoon Jacob (3) krijgt twaalf zonen, het begin van de twaalf stammen van het volk Israël; over elk van zijn zonen spreekt

Tamar en Juda

Juda heeft met zijn vrouw Sua drie zonen: Er, Sela en Onan. In morele zin leven de zonen niet zoals hun vader dat wenst. Voor Er vindt Juda de vrouw Tamar, maar Er sterft en Tamar wordt weduwe. Volgens gebruik moet nu zijn broer Onan in Er's plaats treden om te zorgen dat er alsnog een kind uit de stam van Er wordt verwekt. Onan voelt hier niets voor, omdat het kind hem niet zal toebehoren. Hij verspilt zijn zaad, wat beschouwd wordt als een amorele daad. Ook Onan sterft. Als Sela een andere vrouw trouwt, keert Tamar terug naar het huis van haar vader.

Juda, inmiddels weduwnaar geworden, trekt ongeweten met zijn kuddes door het gebied van Tamar's vader. Tamar besluit zich van haar weduwenkleed te ontdoen en verkleedt zich als hoer. Na hun samenzijn belooft Juda haar een geitenbokje en als onderpand krijgt ze een zegelring, ketting en staf. Als Tamar zwanger blijkt dreigt als straf voor haar onkuisheid de verbrandingsdood. Ze toont de ring, ketting en staf, waarna Juda erkent dat haar onrecht is aangedaan doordat zij Sela niet als man heeft gekregen. Ze blijft in leven en baart de tweeling Peres (5) en Zerad.

ca. 2000 voor Chr.

1. Abraham
2. Izaäk
3. Jakob
4. Juda en Tamar
5. Peres
6. Esrom
7. Aram
8. Aminadab
9. Naässon
10. Salmon en Rachab
11. Boaz en Ruth
12. Obed
13. Jesse/Isaï
14. David en Bathseba

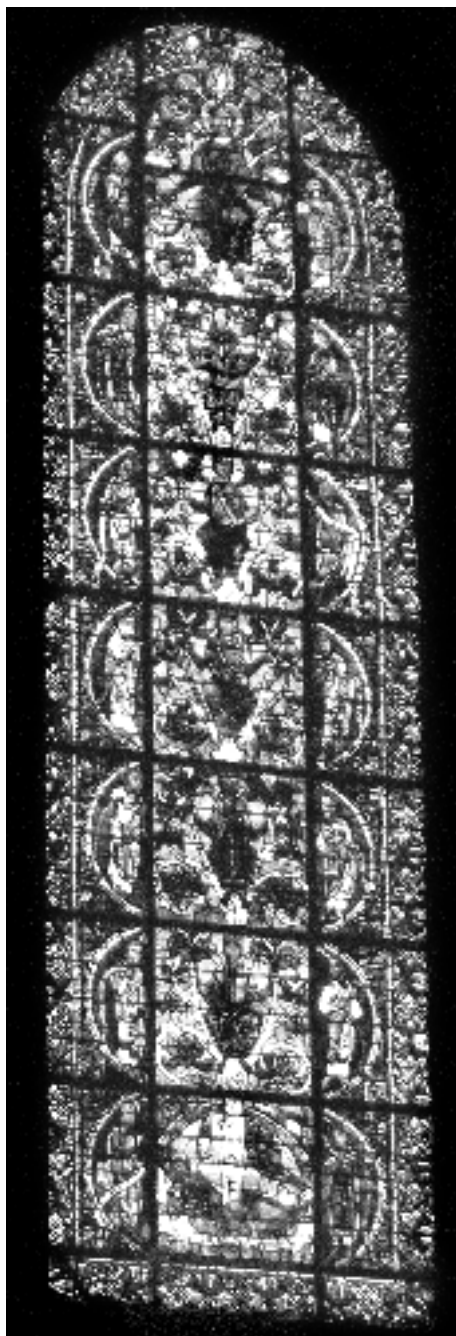
ca. 1000 voor Chr.

15. Salomo
16. Rehabeam
17. Abia
18. Asa/Usa
19. Josafat
20. Joram
21. Uzzi/Azarja
22. Jotham
23. Achaz
24. Hizkia
25. Manasse
26. Amon/Amos
27. Josia
28. Jechonja

ca. 500 voor Chr.

29. Sealthiël
30. Zerubbabel
31. Abiud
32. Eljakim
33. Azor
34. Zadok
35. Achim
36. Eliud
37. Eleazar
38. Matthan
39. Jakob
40. Jozef en Maria
41. Jezus
42. Christus

*De stamboom van Jezus Christus volgens
Mattheus 1:2-17*

*'De boom van Jesse/Isaï',
venster kathedraal van Chartres*

Jacob een zegen uit. *Juda* (4; zie kader 'Tamar en Juda') ontvangt een zegen die sterk op de toekomst is gericht: de scepter zal niet genomen worden uit het huis van Juda, zijn stam zal heersen als een leeuw en er zal ooit een koning worden geboren die zal heersen over alle volkeren.

Tijdens een hongersnood in Palestina wijken Jacob en al zijn kinderen, door de bemiddeling van zijn zoon Jozef die (na als slaaf te zijn verkocht door zijn jaloerse broers) onderkoning is geworden, uit naar Egypte. Het groeiende Hebreeuwse volk wordt nu geheel ingebed in de Egyptische cultuur. Deze Egyptische periode komt ten einde met de uittocht uit Egypte onder leiding van Mozes en zijn broer Aäron (beiden uit de stam van Levi). Het volk keert terug naar het land dat ooit aan Abraham was beloofd. Mozes en Aäron komen niet voor in het geslachtsregister, maar Aäron is getrouwd met de zuster van Naässon (9), legeraanvoerder in de stam van Juda tijdens de tocht door de woestijn. De stam Juda omvatte destijds ca. 75.000 mannen; alle twaalf stammen samen telden ruim 600.000 mannen.

Koningen

Na de uittocht uit Egypte en de veertig jaar durende tocht door de woestijn moet het beloofde land met strijd worden ingenomen (zie kader 'Rachab en Salmon'). Het duurt enkele generaties voor de vestiging met *David* (14) – de achtste zoon van *Jesse/Isaï* (13) – is gerealiseerd (zie kader 'Ruth en Boaz'). De herdersjongen David wordt door de profeet Samuël gezalfd tot koning; zijn roem is gevestigd (tot in het Oberufer Kerstspel toe) met zijn overwinning op de reus Goliath. De psalmendichter David is (na Saul) de tweede koning van het volk Israël. Hij is een strijdende koning, die zijn paleis bouwt in Jeruzalem op de berg Sion. In plaats van de verplaatsbare tabernakel moet er nu een vaste plek komen voor de Joodse eredienst, maar het is niet aan David om dit te realiseren, er kleeft te veel bloed aan zijn handen (zie kader 'Bathseba en David'). Deze opgave is weggelegd voor zijn zoon *Salomo* (15), wiens naam 'vredevorst' betekent; hij is bekend geworden om zijn wijsheid. De strijd om het beloofde land is door zijn vader David geleverd en nu kan op de berg Moria het offervuur gaan branden in

Rachab en Salmon

Rachab (haar naam betekent 'de ruime') woont in de stadsmuur van de zwaar ommuurde stad Jericho, toen nog in handen van de Assyriërs. Zij is een sacrale tempelprostituee in dienst van de godin Astarte; zij leidt mannen op in de vruchtbaarheidsriten en brengt zelf daarvoor het offer van de kinderloosheid. Zij neemt het lot van het Joodse volk waar en beschouwt hun god als 'de God van hemel en aarde, de alomvattende godheid'. Zij verbergt twee verspieders van Jozua (de opvolger van Mozes, die het volk vanuit Egypte terugleidt naar het beloofde land) op haar dak tussen de vlasstengels en geeft hen te kennen dat zij zullen overwinnen bij de strijd om Jericho; ze vraagt hen haar en haar familie te ontzien. Als teken hangt ze een scharlakenrood koord uit haar venster. De mannen verlaten via een touw haar huis, verbergen zich nog drie dagen in de bergen voor de Assyrische koning en keren dan terug over de Jordaan naar Jozua. Bij de inname van de stad Jericho – waarvan de muur ineens stort als het volk Israël zevenmaal om de stad is getrokken, blazend op ramshoorns – blijft Rachab's huis als enige gespaard. Zij wordt opgenomen in het volk en wordt de moeder van *Boaz* (11).

de Tempel van Salomo. Het koninkrijk heeft in deze periode z'n grootste omvang en reikt van Egypte tot aan de Eufraat.

Salomo is getrouwd met de dochter van de laatste Egyptische farao; zij baart hem Jerobeam en *Rehabeam* (16). Na Salomo's dood (ca. 1000 voor Chr.) scheurt het rijk in tweeën, met Jeruzalem op de grens: het Tienstammenrijk in het noorden onder leiding van Jerobeam en het Tweestammenrijk (de stammen Simeon en Juda) in het zuiden onder leiding van Rehabeam. Temidden van de Assyriërs (met hun vruchtbaarheidsriten rond Baäl en Astarte, dieren- en mensenoffers, amuletten) en met Jeruzalem als hoofdstad, volgt er nu een periode met een hele reeks koningen die zich in meerdere of mindere mate houden aan de geboden van de God van Israël en van profeten die deze koningen tot de orde roepen namens die ene god, die streng is en jaloers en die geen afgodsbeelden verdraagt. Trouwe koningen zijn ondermeer *Asa* (18), *Josafat* (19), *Hizkia* (24) en *Josia* (27). Ontrouw (soms onder invloed van hun vrouw) zijn *Achaz* (23), *Manasse* (25) en *Amon* (26). Niet

alle koningen zijn in het geslachtsregister van Mattheüs vermeld, de reden daarvoor is niet bekend.

Ballingschap

Als *Jechonja* (28, ca. 600 voor Chr.) koning is, is het noordrijk van de tien stammen van de kaart verdwenen en zijn de koningen door de Assyrische vorsten weggevoerd. Het zuidrijk van de twee stammen werd wel bedreigd, maar niet ingenomen. De macht van Assyrië loopt terug en Babylonië wordt onder leiding van Nebukadnesar oppermachtig. De Tempel van Salomo wordt verwoest en samen met een groot deel van zijn volk wordt de koning van het zuidrijk weggevoerd in de Babylonische ballingschap, waardoor het Hebreeuwse volk in aanraking komt met de eeuwenoude wijsheid van de Babyloniërs.

De inmiddels Perzische overheerser van Babylonië geeft *Zerubbabel* (30), wiens naam 'spruit van Babel' betekent, toestemming om terug te keren naar Jeruzalem. De tempel wordt weer opgebouwd, de diensten wor-

den hervat en het offervuur op de Tempelberg brandt weer.

Over de namen die vervolgens in het geslachtsregister voorkomen zijn geen verdere bijzonderheden te vinden. Het zijn verborgen namen. Je zou met een beeld kunnen zeggen: de rivier die bovengronds stroomde, gaat nu ondergronds verder. De namen waarin de godsnaam El voorkomt (*Eljakim* (32), *Eleazar* (37)) roepen meer een tempelsfeer op dan dat ze aan koningen doen denken, het gaat hier hoogstwaarschijnlijk om een priesterstroom. Zo wordt in het verborgene de geboorte van Jezus voorbereid, die voorbestemd is om de drager van het Christuswezen te worden (zie kader 'Maria en Jozef').

Wijsheidsstromingen en verjonging

Het volk Israël heeft zijn oorsprong in Mesopotamië (Abraham) en is via Palestina in Egypte terecht gekomen. Onder leiding van Mozes keerde het terug in Palestina. Veel later kwam het in ballingschap in Babylon terecht, om vervolgens weer terug te keren naar het beloofde land. De pasgeboren Jezus komt met beide grote wijsheidsstromingen die het Hebreeuwse volk hebben

gevormd in aanraking: priesterwijzen uit het Oosten komen op bezoek, waarna het kind moet uitwijken naar Egypte.

In het geslachtsregister van Mattheüs komen vijf vrouwennamen voor: Tamar, Rachab, Ruth, Bathseba en Maria (zie kaders). Het gaat om veelal jonge vrouwen die een kind baren van een veel oudere man, waarin zich een gebaar van verjonging en vernieuwing uitdrukt. Bij Rachab en Ruth wordt een wilde loot uit een geheel andere cultuur geënt op de Hebreeuwse cultuurstam, waarmee – zoals zich dat ook in de plantenwereld voordoet – nieuwe levenskrachten aan de cultuurstam worden toegevoegd.

Het begin van het evangelie, dat tijdens de mensenwijdingsdienst in de Kerstnacht wordt gelezen, kan worden gezien als een beelden-galerij met verre van volmaakte mensen uit de geschiedenis van het volk Israël, waarin de lichamelijke wording van Jezus werd voorbereid. Aan elke naam in het geslachtsregister zit een verhaal vast. Wat op het eerste gezicht een nuchtere, kale opsomming lijkt is in feite een veelkleurig voorportaal dat toegang geeft tot het Nieuwe Testament.

Ruth en Boaz

In de streek rondom Bethlehem heerst hongersnood. Naomi en Elimelek besluiten weg te trekken naar het land van de Moabieten, waar de vruchtbaarheidsgod Baäl wordt vereerd. Hun twee zonen huwen de Moabitische vrouwen Orpa en Ruth. De drie mannen sterven en de drie vrouwen keren terug naar Bethlehem. Naomi heeft haar schoondochters niets te bieden en vraagt hen terug te keren naar hun eigen land. Orpa gaat terug, maar Ruth blijft bij haar schoonmoeder: 'waar gij heen zult gaan zal ik heen gaan, uw volk is mijn volk, uw god is mijn god.' Als ze na tien jaar terugkomen in Bethlehem hebben ze nauwelijks iets te eten. Het is de tijd van Pesach, de eerste gerstooft. Volgens gebruik mogen armen en vreemdelingen de aren rapen die op het veld zijn gevallen tijdens het maaien. Als Ruth de aren leest, komt de weduwnaar Boaz (verre familie van Elimelek) op het veld en hij is ontroerd door haar trouw aan Naomi. Op advies van Naomi gaat zij in de nacht naar de dorsvloer, legt zich aan zijn voeten en vraagt hem haar 'losser' (een familielid die voormalige bezittingen terugkoopt) te zijn. Boaz koopt alle velden van Elimelek terug en huwt Ruth bij wie hij *Obed* (12) verwekt, de vader van *Isai* (13), de vader van *David* (14).

Bathseba en David

Konig David heeft meerdere vrouwen. Als koning strijdt hij tegen het volk van de Ammonieten, onder leiding van legeraanvoerder Joab. Op een nacht wandelt David op het dak van zijn paleis en ziet in de tuin een zeer schone vrouw, Bathseba ('de weelderige'), die aan het baden is. Zij is de vrouw van Uria, die onder Joab's leiding vecht in het leger. David wordt door begeerte overmand en roept haar bij zich. Zij raakt zwanger en laat dit aan David weten. Hier staat voor beiden de doodstraf op. Hij laat Uria naar Jeruzalem komen en zegt hem dat hij naar zijn vrouw toe mag. Uria doet dit echter niet en blijft de eerste, de tweede en de derde nacht bij de knechten slapen. Dan geeft David aan Joab het bevel om Uria in te zetten op een gevaarlijke plaats in de strijd. Uria komt om en ook het kind dat Bathseba draagt sterft. De profeet Nathan spreekt David aan op zijn gedrag. David huwt Bathseba en zij baart hem vier zonen waarvan de oudste *Salomo* (15) is.

'De boom van Jesse', Jan Tavernier 1455

Maria en Jozef

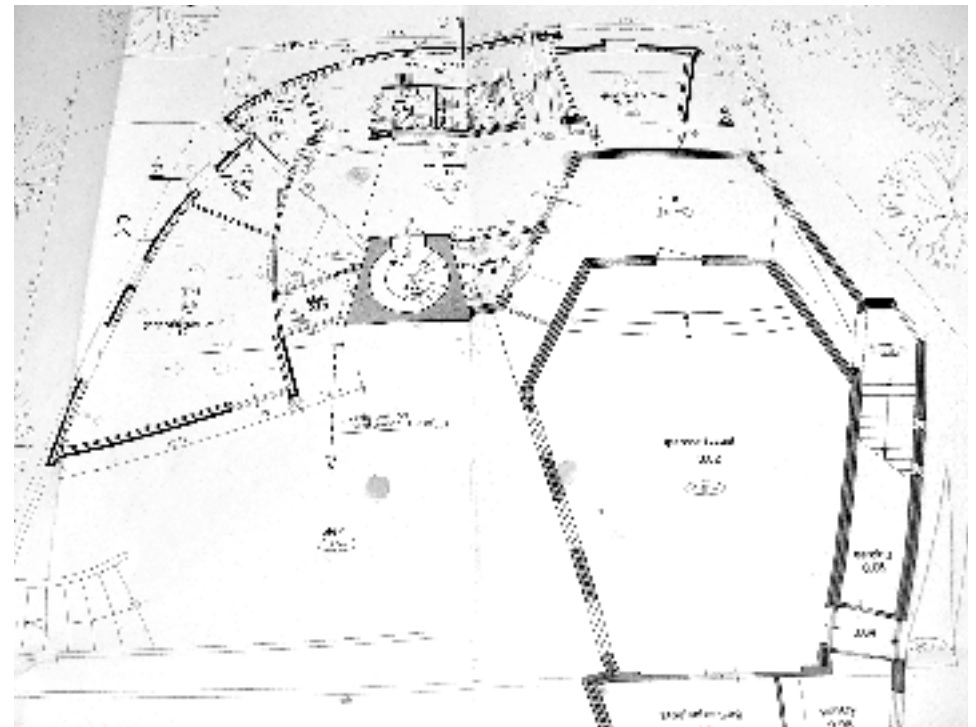
Joachim en Anna brengen hun dochtertje Maria met haar derde jaar naar de tempel om daar verder op te groeien. Wanneer zij de huwbare leeftijd heeft bereikt komen de mannen die haar kunnen huwen elk met een tak naar het altaar. Het kleine dorre takje van de oude Jozef ontspruit in de nacht en hij wordt haar man. Dit gaat geheel buiten Maria's wil om, zij ondergaat het als iets wat haar van God gegeven overkomt. Zij raakt zwanger 'van de heilige geest' voordat hij haar huwt en om haar niet in opspraak te brengen overweegt hij haar in stilte te verlaten. Maar een engel verschijnt hem in een droom en zegt hem Maria tot zich te nemen en het kind *Jezus* (41) te noemen.

Er wordt gebouwd in Zeist

door Ger Bouwmeester (geestelijke in de gemeenten Zeist en Het Gooi)

Velen van u die de laatste maanden een keer in Zeist zijn geweest, hebben gezien dat er naast de kerk een bouwplaats is, waarop de ene muur na de andere verrijst. Dat is hoog nodig. De Christengemeenschap Zeist is een grote gemeente en heeft een relatief kleine kerk. In deze kerk is weliswaar een goede cultusruimte en gemeentesaal aanwezig, maar daarmee is ook alles gezegd. Want wat veel te klein, te weinig en te opgepropt is, dat zijn de sacristie, de gesprekruimtes, hal, garderobe, toiletten, archief en bergruimte. Dit alles deed

de gemeente Zeist twaalf jaar geleden besluiten om een bouw- en verbouwplan te maken. Dat was echter gemakkelijker gezegd dan gedaan. Verschillende architecten zijn gekomen en gegaan; bouwcommissies werden gevormd en losten weer op. Uiteindelijk heeft er rond 2001 een flinke verbouwing plaats gevonden, waarbij de cultusruimte en gemeentesaal werden opgeknapt. Bovendien is er een goede keuken bijgekomen. Met deze verbouwing waren echter de bovengenoemde problemen niet opgelost;

Bouwtekening Rafaëlkerk Zeist

Een gat in de kerk

daarvoor was een aanbouw nodig. Deze aanbouw vindt dan nu eindelijk plaats. De architect dhr. Smorenburg heeft een fraai ontwerp gemaakt in de vorm van een schelp. Het bestaande gebouw is ontworpen door dhr. Hupkes en de vorm van dit bestaande gebouw geeft het idee van een slakkenhuis. Als je de kerk binnenkomt, moet je eerst een rondgaande weg afleggen voordat je in de cultusruimte komt. Dat was aanleiding voor de architect dhr. Smorenburg om aan dit slakkenhuis een schelp toe te voegen (zie tekening).

Het aanbouwen aan de bestaande kerk was niet zo eenvoudig omdat de burgergemeente Zeist deze kerk op de lijst van monumentale gebouwen geplaatst had. Dat betekent dat men niets aan het gebouw mag veranderen zonder toestemming van een speciale commissie, de zogenaamde 'monumentencom-

missie'. Voor deze commissie geldt de regel: aanbouw aan een monumentaal gebouw is in principe uit den boze. Toch heeft dhr. Smorenburg uiteindelijk voor elkaar gekregen dat zijn ontwerp aangebouwd mocht worden.

En door deze aanbouw wordt alles wat nog ontbreekt aan het bestaande gebouw toegevoegd. Namelijk een grote sacristie, drie ruimtes voor gesprekken en cursussen, waarvan er één ook als opbaringsruimte kan worden gebruikt. Verder een ruime hal met garderobe en goede toiletten inclusief invalidentoilet. Voor het archief ontstaat een kantoor en verder is er voldoende bergruimte.

Wanneer de aannemer klaar is met de bouw, dan volgt nog een flinke klus om het hele gebouw in te richten, zoals de kleuren op de wanden, vloerbedekking, het meubilair, lampen, gordijnen, enzovoort.

Twaalf jaar nadat men begonnen is met plannen te maken voor de bouw wordt er nu eindelijk gebouwd. Dat is wel een lange tijd; maar het heeft het voordeel dat de gemeente flink heeft kunnen sparen en nu in staat is om alles te financieren. In september 2007 hopen we alles klaar te hebben en zal er een groot openingsfeest worden gehouden.

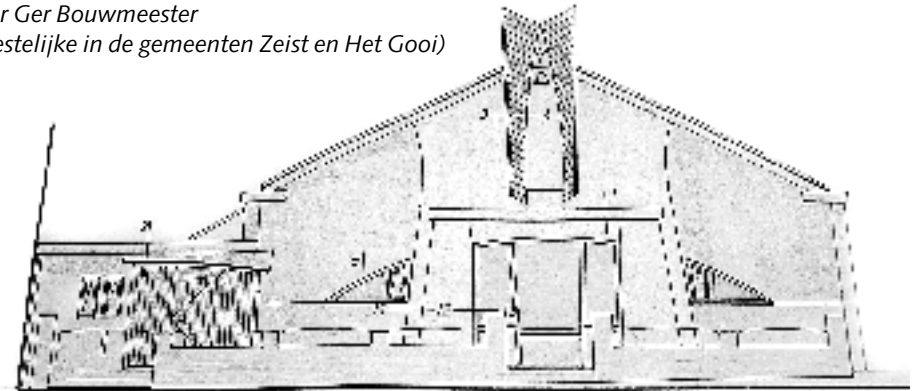

De nieuwe ingang

In Bussum staat een kerk

door Ger Bouwmeester

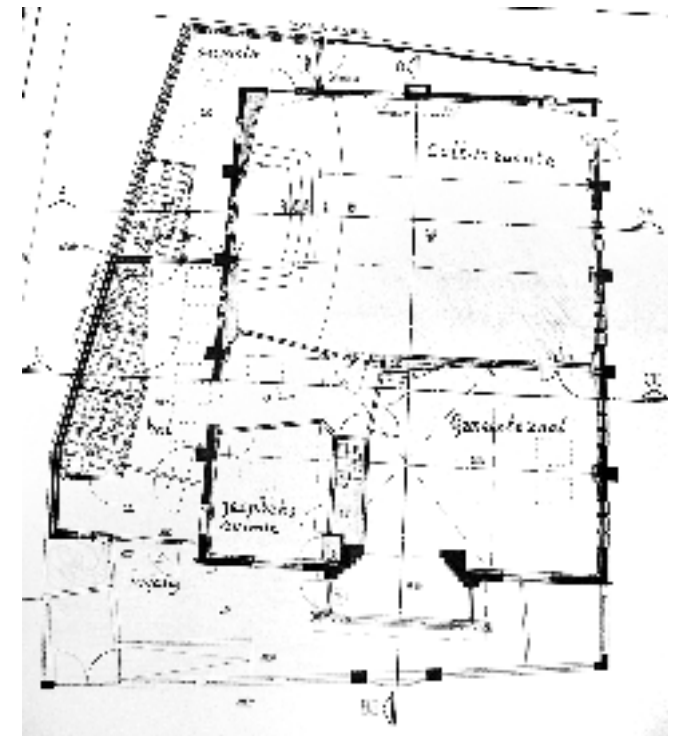
(geestelijke in de gemeenten Zeist en Het Gooi)

De noordgevel

In Bussum staan wel meer kerken, maar het gaat nu om die ene kerk die door de gemeente Het Gooi in Bussum is aangekocht, namelijk aan de Veldweg nummer 1. Dat was nodig omdat de gemeente tot nu toe gebruik maakte van de kapel op Land en Bosch in 's Graveland. Aangezien Land en Bosch verkocht gaat worden was het voor de gemeente Het Gooi noodzakelijk om te zoeken naar een andere ruimte. Deze ruimte werd gevonden in de aangekochte kerk in Bussum. Maar naast de aankoop moet de kerk ook nog verbouwd worden, opdat het ook een kerk van de Christengemeenschap wordt. Het gebouw was voorheen in gebruik bij de Christelijk Gereformeerde kerk en bestond hoofdzakelijk uit een grote ruimte met wat bijruimtes. Voor de ge-

meente Het Gooi was een andere indeling en vormgeving noodzakelijk. De architect Peter

Bouwtekening Veldweg 1 te Bussum

van der Cammen is gevraagd om een ontwerp voor de verbouwing te maken. In wisselwerking met de leden van de gemeente is hij uiteindelijk tot een ontwerp gekomen, waarin een ieder zich kan vinden. Het resultaat ziet u op bijgaande tekening. Wat de buitenkant betreft ziet het gebouw er

vrij sober uit. Ook hier is door de architect aan gewerkt (zie tekening). Het ziet er naar uit dat we voor deze verbouwing een vergunning zullen krijgen. Als het met de financiën nu ook nog goed gaat lopen, dan hopen we binnen niet al te lange tijd te kunnen gaan bouwen.

De Christengemeenschap

Drs. Otilia Broekers, Serie Wegwijs van Uitgeverij Kok Kampen

door Marianne de Nooij

De boekenreeks 'Wegwijs' van Uitgeverij Kok Kampen verschaft zakelijke informatie over wereldgodsdiensten, religieuze groeperingen en stromingen. Ook aan de Christengemeenschap werd de vraag gesteld om met een monografie van het kerkgenootschap een plek in deze serie in te nemen. Theologe (en oud-redacteur van *In beweging*) Otilia Broekers ging op verzoek van de synode met deze opdracht aan de slag.

Het resultaat zag deze zomer het licht: een kraakhelder boekje, dat in een kleine honderd pagina's de ontstaansgeschiedenis, de sacramenten, de relatie tot de antroposofie en de structuur van de Christengemeenschap behandelt. Anders dan in andere boeken over ons kerkgenootschap is, dat Otilia Broekers steeds schrijft vanuit het perspectief van een

protestantse of rooms-katholieke lezer: wat is er nieuw en anders en wat in de Christengemeenschap is toch ook heel verwant aan het protestantisme en/of rooms-katholicisme? Het gereformeerde meisje in mij kon het allemaal beamend meemaken.

Met het innemen van haar plaats in deze serie Wegwijs is de Christengemeenschap weer een stap verder geïncarneerd in de Nederlandstalige cultuur en zijn wij een boekje rijker geworden dat je gerust eens aan de buurman mee kunt geven, als die zich bij een praatje over de heg geïnteresseerd toont in waar jij je eigenlijk zoal mee bezighoudt.

Leven met Christus

Hans-Werner Schroeder, uitgave gemeente Rotterdam

De leesgroep in Rotterdam heeft voor intern gebruik het boekje van Hans-Werner Schroeder 'Leben mit Christus' vertaald. Er werden extra exemplaren van afgedrukt om op de Pinksterconferentie te verkopen. Wie nog een exemplaar wil bestellen kan dat doen door € 11,75 over te maken naar gironummer 4474837 t.n.v. M.C. Dorresteyn-van Leeuwen, Alijda v. Spangensingel 11, 3054 CT Rotterdam, o.v.v. 'Leven met Christus' en het adres waar het naartoe moet worden gestuurd. De opbrengst komt ten goede aan de restauratie van de kerktoren.

Het helpen bij de eredienst - Ministrantenboekje

Breda, 2006. 37 blz., € 6,50 (excl. verzendkosten)

In de loop van deze maand verschijnt een nieuw ministrantenboekje. Van oorsprong geënt op een Duits boekje werd het volkomen geactualiseerd. Er is gebruik gemaakt

van veel internationale en Nederlandse bijdragen. De voornaamste doelgroep bestaat uiteraard uit – aanstaande – ministranten, maar het is ook erg nuttig voor de overige regelmatige deelnemers aan de mensenwijdendienst. Belangstellenden – privépersonen en boekentafels – kunnen, liefst vóór 15 december a.s., hun bestellingen richten tot: Miel de Leeuw, Bisonstraat 56, 4817 LJ Breda, tel.: 076-5226419, e-mail: miel@wish.nl.

Ontvangen boeken

Over de stroom, liedbundel voor kinderen van negen tot veertien jaar. Madeleine Ingen Housz, Uitg. Christofoor. Evenals de andere liedbundels van Christofoor een bruikbaar boek voor kinderkampen en voor wie jaarfeestvieringen verzorgt in de gemeente. Met bijbehorende set van drie cd's.

Opvoeden is mensenwerk. Anneke Maissan,

Uitg. Christofoor. De levensverhalen in dit boek maken duidelijk hoe de opvoeding die je zelf hebt genoten doorwerkt in je leven als opvoeder. De onderwerpen zijn thematisch gerangschikt naar levensfase.

Antroposofie - Een kennismaking. Henk van Oort, Vrij Geestesleven. Inleidend boek over het antroposofisch mens- en wereldbeeld. In elk hoofdstuk wordt een duidelijk verband met de alledaagse werkelijkheid gelegd. Jammer van de misser op pag. 19 waar de indruk wordt gewekt dat de Christengemeenschap een antroposofisch werkgebied zou zijn.

Onbewaakte ogenblikken - Zelfportretten. Henk Hage, Uitg. Christofoor. Geïnspireerd door het zelfportret van Rembrandt als de apostel Paulus, werkte Henk Hage aan een reeks van 200 kleine paneeltjes in olieverf. Boeiend materiaal voor ieder die zich bezighoudt met 'aangezichten'.